www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 1, 2023

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Raxmanova Vazira Kaimovna
Buxoro davlat universiteti erkin tadqiqotchisi

Annotatsiya. Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o‘qitishning ilg‘or uslublarini joriy etish yo‘li orqali o‘sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o‘qitish, shu tillarda erkin so‘zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish bugungi kun ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biriga aylandi. Mazkur maqolada boshlang`ich sinf o`quvchilarining kommunikativ kompetensiyalarini takomillashtirishda inferfaol usullardan foydalanishning metodologik jihatlari muhokama etiladi.
Kalit so‘zlar: boshlang`ich sinf, kommunikativ kompetensiya, metod, so`zlashish, muloqot, pedagogika, ta`lim.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В РАЗВИТИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Рахманова Вазира Каимовна
Независимый исследователь Бухарского государственного университета

Аннотация. Одной из главных задач стало обучение молодого поколения иностранным языкам путем внедрения передовых методов обучения с использованием современных педагогических и информационно-коммуникационных технологий, а также коренное совершенствование системы подготовки специалистов, свободно владеющих этими языками. системы lim. В данной статье рассматриваются методические аспекты использования инферактивных методов в совершенствовании коммуникативной компетентности учащихся младших классов.
Ключевые слова: начальная школа, коммуникативная компетентность, методика, говорение, общение, педагогика, образование.

POSSIBILITIES OF USING INTERACTIVE METHODS IN DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PRIMARY CLASS STUDENTS

Rakhmanova Vazira Kaimovna
Independent researcher of Bukhara State University

Abstract. Teaching the young generation to foreign languages through the introduction of advanced methods of teaching using modern pedagogical and information and communication technologies, and the fundamental improvement of the system of training specialists who can speak these languages freely became one of the main tasks of the lim system. This article discusses the methodological aspects of using inferactive methods in improving the communicative competence of elementary school students.
Key words: elementary school, communicative competence, method, speaking, communication, pedagogy, education.

KIRISH: Maktabga kelish arafasida bolaning so‘z boyligi o‘z fikrini bayon eta oladigan darajada ortadi. Bu yoshdagi normal rivojlanayotgan bola o‘z nutqida 500–600 so‘zni ishlatadi. Boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalar nutqi, asosan, ot, fe’l, sifat, son va bog‘lovchilardan iborat

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 1, 2023

bo‘ladi. Bu yoshdagi bolalar o‘z nutqlarida qaysi so‘zlarni ishlatgani afzalu, qaysilarini ishlatish mumkin emasligini farqlay oladilar. 6–7 yoshli bola o‘z jumlalarini murakkab grammatik tizimda tuza oladi. Bola butun bolalik davrida nutqni jadal ravishda egallab borib, nutqni o‘zlashtirishi ma’lum bir faoliyatga aylana boradi. 7–9 yoshli bolalarning o‘ziga xos bir xususiyati – bola nutqida o‘z fikrini bayon etibgina qolmay, balki o‘z suhbatdoshining diqqatini o‘ziga jalb qilish uchun ham gapiradilar [1].

ADABIYOTLAR SHARHI

Insonlarda qadim zamonlardan xorijiy tillarni o‘rganishga bo‘lgan qiziqish mavjud bo‘lgan. Boshlang‘ich sinflarda xorijiy tilni o‘rganish – bu til haqida ma’lumot olish va uni o‘zlashtirishgina emas, balki o‘quvchining faol muloqotga kirishish jarayoni hamdir. Xorijiy tillarni o‘rganish pedagogikasini o‘rgangan olim I.A.Grishanovaning fikricha, xorijiy tilni o‘rganishda eng oddiy, eng sodda yo‘llarni izlash va qo‘llash muhimdir [3]. Boshlang‘ich sinflardan xorijiy tilni o‘rgatishdan ko‘zlangan maqsad o‘quvchilarni shu tilda muomalaga o‘rgatishdir. Xorijiy tilda muomala qila olish uchun o‘quvchilar shu tildagi so‘z boyliklarini egallashlari zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Boshlang`ich sinfda xorijiy til o‘qitilishining nazariy va amaliy jihatlari haqida gap yuritilganda quyidagi ma’lumotlarni aytish mumkin. Bola ta’lim jarayoniga kelib murakkab psixik o‘zgarishlarni boshidan kechiradi. Bolaning jismoniy va psixik faolligi o‘zaro bog‘liqdir. Chunki ruhan sog‘lom bola harakatchan bo‘ladi. Psixik faollik – bu normal rivojlanayotgan bolaning atrof- olamdagi predmetlarni, insoniy munosabatlarni bilishga nisbatan qiziqishidir. Psixik faollik deganda, bolaning o‘zini bilishga nisbatan ehtiyoji ham tushuniladi.

Maktabga birinchi bor kelgan bolada qator qiyinchiliklar yuzaga keladi. Bu qiyinchiliklar xorijiy tilni o‘zlashtirish bilan ham bog‘liqdir. Xorijiy tilni o‘zlashtirish muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun tabiiy til muhitini yaratish lozim. Boshlang‘ich sinflarda xorijiy tillarni o‘rgatish metodikasida aynan shunday muhitni yaratish uchun mashqlar, o‘yinlar, multimedia resurslari jamlanishi zarur. Ular o‘ziga xos holda xorijiy tilni o‘zlashtirishga motivatsion muhitni yaratishga xizmat qiladi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o‘rganish uchun ularda 4 ta ko‘nikmamalakani rivojlantirish ijobiy samara beradi. Maktab yoshidagi bolalarda og‘zaki nutq ko‘nikma-malakasini rivojlantirish uchun psixopedagogik jihatlarga, ya’ni 1-sinf o‘quvchisida asosiy psixik funksiyalar (his etish, e’tibor berish, xotira, tasavvurga ega bo‘lish, idrok qilish va h.k.) shakllangan bo‘lishiga e’tibor berish lozim. Xususan, kichik maktab yoshidagi bolalarni o‘qtish jarayonida ularning qiziquvchanligi, giperaktivligi, ijodkorligi va qobiliyatiga pedagog alohida e’tibor berishi lozim. Shuni aytish lozimki, ushbu yoshda bolaning ta’lim olishga bo‘lgan qiziqishining yuqoriligi, “Men buni xohlayman” motividan “Men buni qila olaman” motivining ustuvorligi aqliy rivojlanishga zamin yaratadi. Aynan shunday motivni shakllantirish uchun yaratilgan kompleks mashqlarda quyidagilar inobatga olinadi [5]:

- o‘yin-mashqlar bolaning fonetik eshitish, nutqiy qobiliyati, o‘quv motivatsiyasi va o‘z-o‘ziga baho berishni oshiradi;
- birgalikda ashula etish to‘g‘ri artikulyasiya va ritmni his etishni shakllantiradi;
- rasm chizish va bo‘yash bolaning aqliy va nutqiy qobiliyatini rivojlantiradi.

Bu yoshdagi bolalarda analiz qilish (tahlil qilish), qiyoslash, umumiylashtirish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhimdir. Ko‘pgina psixologik izlanishlarda ta’kidlanishicha, qiyoslash-kuzatishni rivojlantirish xorijiy tilni idrok etishda eng samarali metodlardan biridir. Bu holda xatolar kamayib, idrok etish rivojlanadi.

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 1, 2023

Bunday sharoitda bola katta yoshidagiga nisbatan xorijiy til (misol uchun, ingliz tili)da tezroq va muvaffaqiyatliroq gapira olishni o‘rganadi. Bolalikda o‘zlashtirilgan bilim abadiy o‘zlashtirilib qolinadi, degan fikr mavjud. Lekin rus tili (umuman, xorijiy tillar)da og‘zaki nutq faoliyatini rivojlantirishga ozgina e’tibor berilmasa, og‘zaki gapirish ko‘nikma-malakasi yo‘qolib ketadi.

Kommunikativ kompetensiya - muloqot va munosabatlarning majmuiga ega bo‘lgan murakkab, ko‘p bosqichli tizim. U boshqa barcha kompetensiyalarning asosi bo‘lgani uchun haqli ravishda yetakchi va poydevori hisoblanadi, shuningdek, jamiyatda o‘zaro muloqotga kirishish uchun ona tilida yoki biror xorijiy tilni mukammal o‘zlashtirish hamda undan muloqot jarayonidasamarali foydalana olishdir[5].

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish ijtimoiy moslashishida muhim omil hisoblanadi, chunki nutq faoliyati turlari (tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozuv) takomillashtirish orqali kelajakda ular atrofdagilar bilan muloqot o‘rnatishda muvaffaqiyatli va samarali natijalarga erishadi va ijtimoiylashuv jarayoni osonlashadi.

NATIJALAR

Shunday qilib kommunikativ kompetensiya tushunchasi bir qancha quyidagi kompetensiyalar majmuiga asoslanadi:

Lingvistik kompetensiya (Compétence linguistique) - o‘z fikrini og‘zaki va yozma tarzda aniq va tushunarli bayon qila olish, mavzudan kelib chiqib savollarni mantiqan to‘g‘ri qo‘ya olish va javob berish qobiliyatidir;[2].

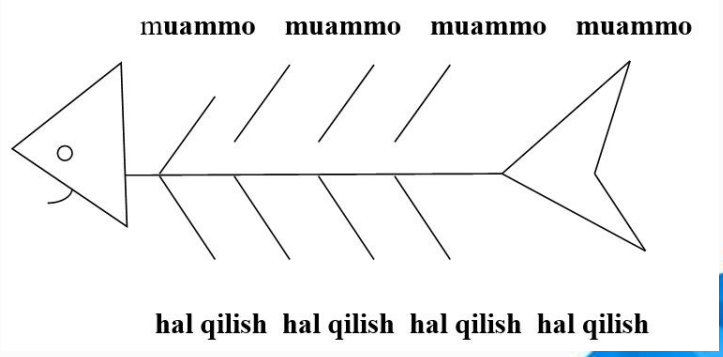
*Sotsiolingvistik kompetensiya (*Compétence *sociolinguistique)*-ijtimoiy moslashuvchanlik, o‘zaro muloqotda muomala madaniyatiga amal qilish, jamoaviy hamkorlikda ishlay olish; muloqotda suhbatdosh fikrini hurmat qilgan holda o‘z fikrini himoya qila bilish, uni ishontira bilishdir; [4].

Ushbu kompetensiyalarni shakllantirishda quyidagi interfaol metodlarni samarali deb topdik:

"Aqliy hujum" usuli

«Aqliy hujum» biror muammoni yeshishda gurux qatnashshilari tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to'plab, ular orqali ma'lum bir yeshimga kelinadigan eng samarali usuldir. U to'g'ri va ijodiy qo'llanilganda shaxsni erkin, ijodiy va nostandart fikrlashga o'rgatadi. "Aqliy hujum" yordamida turli xil muammolarni hal qilishning yo'llari izlanadi.

Baliq skeleti

www.wordlyknowledge.uz Volume: 2, Issue: 1, 2023

Muammoni qo`yish va hal qilishning mazkur modeli bir qator muammolarni ta'riflash va yeshib ko`rishga imkon beradi.

**"Blis-so`rov" texnologiyasi.** Maqsadi: ushbu usul orqali talabalarga tarqatilgan qog`ozlarda ko`rsatilgan harakatlar ketma-ketligini avval yakka tartibda mustaqil ravishda belgilash, kishik guruhlarda o`z fikrini boshqalarga o`tkaza olish yoki o`z fikrida qolish, boshqalar bilan hamfikr bo`la olish kabi ko`nikmalarni shakllantirish.

Yangilik kashf etish orqali o`rganish (evristik) usuli

Bu yondoshuv kursantlarning egallagan nazariy bilimlarini tadbiq etish bilan bir qatorda ularning o`z-o`zlarini rag`batlantirish orqali bilim va ko`nikmalar to`plashlariga sharoit yaratadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Bugungi kunda xorijiy tilni Umumevropa standartlari asosida o'qitishda kompetensiyalarga alohida e'tibor qaratilgan. Bu kompetensiyalar ta'lim mazmuni, o'quvchilarning xorijiy tilni bilishlari va ularni amaliyotda qo'llay olish ko'nikmalari bilan bevosita bog'liqdir. Aytib o'tish lozimki, mamlakatimizda boshlang'ich sinfdan xorijiy tilni o'rganish amaliyoti ko'plab izlanishlar natijasidir. Xorijiy tilni kichik maktab yoshidan o'qitish nafaqat ta'limiy, balki tarbiyaviy va informativ xarakterga ega. Bola umuminsoniy qadriyatlarni o'zga til orqali o'zlashtira boshlaydi. Xorijiy tilni ilk bolalikdan o'rganish kimlargadir taqlid qilish emas, bu davr talabi va ehtiyojidir. Bu vaziyatda o'qituvchining asosiy vazifasi xorijiy tilni o'rgatish jarayonini bolaga qiziqarli qilib tashkil etish va uning shaxsini rivojlantirishdan iborat.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Davletshin M.G., To'ychieva S.M. Yosh davrlar va pedagogik psixologiya. O'quv qo'llanma. – T., 2012.
2. Grishanova I.A. Boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda muvaffaqiyat holatini yangilash. // "Maktabda chet tili" jurnali, 2017 yil, 8-son. -BILAN. 28–29.
3. Grishanova I.A. Kichik maktab o'quvchilari o'rtasida kommunikativ muvaffaqiyatni rivojlantirish dasturi. – Izhevsk, 2010. –S. 34.
4. Trofimov G.S. Chet tillarni o'qitishning pedagogik asoslari. – Izhevsk: "Udmurtiya" nashriyoti, 2019. – P. 7.
5. Petrovskaya L.A. Muloqot - kompetentsiya - trening. Tanlangan asarlar – Noshirlar: Sense. – 2017. 387 b.
6. Sharifzoda S.O'. O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda integrativ yondashuvdan foydalanish mexanizmlari: falsafa doktori (PhD) darajasi olish uchun yozilgan diss. Buxoro. – 2022.- 168 b.
7. Tadjibaeva D.A. Kichik maktabyoshidagi bolalarning chet tili kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish: Avtoref. Dis.PhD. –Toshkent, –2020.B- 22.
8. Tajibaev G.Sh. Boshlang'ich sinf o'quvchilarigachet til o'qitishda kommunikativ yondashuv: Avtoref. Dis.PhD. –Toshkent, –2018.B-25.